

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KIZIL TEPELİ KALPAK

" Müslüman kardeşlerim, komünist arkadaşlar, korkunç bir haksızlık işlenmektedir. Büyük devletler yeni bir Müslüman kurbanını boğazlıyorlar. Onu yok etmek azmindedirler. Fakat biz, elde silahımız, anavatan topraklarını savunarak ve haklarımızı haykırarak ölmesini bilenlerdeniz. Köylülerimiz topraklarını, yurtlarını ve köylerini istilacıya karşı müdafaa ederken, şehit düşerken emin olabilirler ki yakın bir zamanda bütün İslamiyet, komünizmle birlik olarak onların intikamını alacaktır.

G Ö L G E D E K İ L E R

KIZIL TEPELİ KALPAK

Milliyet
YAYINLARI

Büyük Millet Meclisi Başkanı
Mustafa Kemal"

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi: <https://trantex.org>

Milliyet
YAYINLARI

Hazırlayanlar
CAN DÜNDAR
Soner SEVGİLİ- Tannur ARAT
(fotoğraf caption)
Murat ÖZCAN

AD Kitapçılık

Genel yayın yönetmeni
Hakkı DEVRİM

Yayın koordinatörü
Zeynep ÇAĞLIYOR

Sorumlu müdür
Tankut GÖKÇE

Düzeltili
Hasan KINCAL

CD-ROM yapımı
DOĞAN MULTIMEDIA
HELİKOPTER İNTERAKTİF
SİSTEMLER AŞ

CD KİTAP TASARIM ve ÜRETİMİ

BOYUT YAYIN GRUBU

Genel sanat yönetmeni
Murat ÖNEŞ

Grafik tasarım
Zuhal ÜÇÜNCÜ
Kutay TANIR

Boyut Yayıncılık Matbaacılık AŞ
Tesislerinde hazırlanmış, basılmış ve ciltlenmiştir.
MATBAACILAR SITESİ NO:115, 34554 BAĞCILAR/İSTANBUL
Tel:0212 629 55 00 (30 hat) Faks: 0212 629 05 74-75

e-mail:info@boyut.com.tr

G Ö L G E D E K İ L E R

KIZIL Tepeli Kalpak

Can Dündar

Biz tarihe hep “büyük adamlar” perspektifinden baktık. “Büyük adamlar”, sabah alacasında şahlanmış atları üzerinde taarruz emirleri yağdırıp, yüz binleri ölüme sürerler; o yüz binler de arkalarında toz bulutlarıyla cepheye koşuşur ve çoğu zaman geride bir kan gölü ile “meçhul asker” unvanı bırakırlardı.

“Yüz binler”in adını sanını kimseler bilmezdi.

Yenenler, yenilenler, ölenler ya da kalanlar hep onlar olduğu halde tarih kitaplarında savaşları hep krallar ve imparatorlar kazanıyordu:

Fatih, gemileri karadan yüzdürmüştü.

Aksak Timur, Osmanlı’yı Ankara Meydan Savaşı’nda mağlup etmişti.

Attila, İtalya’ya saldırıp, Roma’yı kuşatmıştı.

Her şeyi tek başlarına yapmışlar gibi anlatırlardı.

Öyle ki yenilseler bile, tek başlarına ağlarırdı. Tarih kitapları, cephede veya cephe gerisinde ağlaşan “yüz binler”in hıçkırıklarına sağırdı sanki...

Bu anlayış, yıllar yılı Cumhuriyet tarihine de egemen oldu. İlkokullarda Kurtuluş Savaşı, “Atatürk yoktu / Düşmanlar çoktu / Atatürk geldi / Düşmanı yendi” tekerlemesiyle anlatıldı; “Vahideddin’in işgal altındaki İstanbul’a bakıp ağladığı” yazıldı.

Ağlayan bir tek o muydu acaba?..

Bu tür bir söylemin, “büyük adamlar”a da zarar verebileceği, onları yapayalnız birer figür haline sokacağı hiç düşünülmedi. Bunun, topluma saygısızlık anlamına geleceği öngörülememi.

“Gölgedekiler” adını taşıyan bu belgesel dizi, bu anlayışa meydan okuyor.

Adından da anlaşılacağı gibi mazinin “gölgede” kalmış “meçhul asker”lerini sahneye çağırıyor. Tarih kitaplarında adlarını görmeye alışkın olmadığımız gizli kahramanların öykülerinden yola çıkarak, Cumhuriyet’in kuruluş yıllarının dönüm noktalarını bir kez de onların gözünden anlatıyor.

Tarihe, bazen bir gizli sevdalının, bazen bir gemi kaptanının, bazen eski bir dostun, bazen kısa ömürlü bir partinin penceresinden bakıyor.

Yakın geçmiş, onlarla ete kemiğe bürünüyor.

Tarih, “Gölgedekiler”le aydınlanıyor.

Mustafa Kemal'in 1920 yılında bir komünist parti kurdurduğunu neden bizden kutsal bir sır gibi gizlediler bilmiyorum. Onun **"Sevgili yoldaş"** diye başlayan mektuplarını, **"Komünist arkadaşlar"** diye başlayan beyannamelerini neden hiç görmedik?

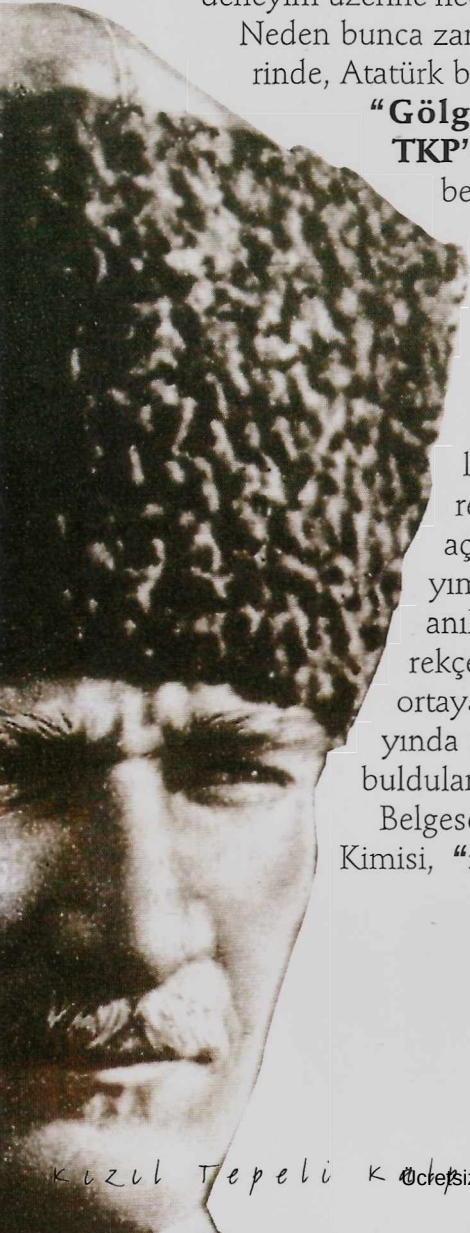
Ulusal Kurtuluş Savaşı tarihinin bu çok kritik dönüm noktasında tamamen taktik nedenlerle girişilmiş bu son derece ilginç deneyim üzerine neden kitaplar, araştırmalar, tezler okumadık? Neden bunca zaman ders kitaplarında, televizyon söyleşilerinde, Atatürk belgeselerinde bahsini duymadık?

"Gölgedekiler" dizisinde **"Atatürk'ün**

TKP'si"nin yayımlanacağı günkü gazetelerde belgeselin duyuruları gazetelerde yer alınca telefonlar yağmaya başlamıştı. Arayanlar bir yanlışlık olacağını, böyle bir partinin söz konusu olmadığını söylüyorlar, kimi kibarca, kimi öfkeyle yayını protesto ediyorlardı.

Biraz sabredip akşam belgeseli izleyebilenler böyle bir partinin var olduğunu öğrenmenin yanı sıra, partinin kurulmasına yol açan nedenleri de anlama şansı buldular; yayımlanan belgeler ve bir dönem yayımlanmış anılar, bu girişimin hangi koşullarda, hangi gerekçelerle, nasıl örgütlendiğini olanca açıklığıyla ortaya koyuyordu. İzleyiciler tarihî Bakü kurultayında çekilmiş bir filmi de ilk kez izleme olanağı buldular.

Belgesel, belli çevrelerde ilginç tartışmalar yarattı. Kimisi, **"resmî TKP"** girişimini **"gerçek komü-**

nistlere hazırlanan bir tuzak” olarak yorumlarken, kimisi **“devlet kurma çabalarının zorunlu bir ameliyatı”** olarak değerlendirdi.

Bizim için önemli olan, bu yorumlardan çok, tarihin bir döneminin belgelenmesi ve gölgede kalmış bir girişimin aydınlatılmasıydı.

Bunu bir ölçüde yapabildiğimiz kanısındayım.

“Gölgedekiler” dizisinin en ilginç belgesellerinden biri olan **Kızıl Tepeli Kalpak’ı** ilgiyle izleyeceğinizi umuyorum.

Belgeselde, Ankara’da kurulan TKP’nin öyküsünü anlatırken, asıl TKP hareketine ve Türkiye’de sosyalist mücadelenin yükse- lişine, Mustafa Suphi’lere, Yeşil Ordu’ya değinememiştik.

Bu açığı, elinizdeki kitapçıkta gidermeye çalıştık.

Belgeselin yönetmen yardımcısı Soner Sevgili, İkinci Meşru- tiyet’ten Mustafa Suphi’lerin trajik sonuna kadar Türkiye solu- nun kısa bir derlemesini yaptı. Bu derlemede Mete Tunçay’ın **Türkiye’de Sol Akımlar** araştırmasından büyük ölçüde ya- rarlandık. Belgeseli izlemeden önce kitapçıktaki tarihsel geliş-meyi okumak, Atatürk’ün TKP’sinin nasıl bir ortamda, hangi toplumsal ve siyasal koşullar içinde doğduğunu anlamayı ko- laylaştıracaktır.

Türk solunun bu yüz yıllık müthiş macerasını ilgiyle okuya- cak, okurken de yüzyıl başlarken yaşadıklarımızın tıpatıp aynı- larını, gazete kapatmaları, düşünür tutuklatmaları, yayın yasa- lamaları yüzyıl sonunda hâlâ yaşıyor olmamıza şaşacak, muha- lif olmanın yazgısına bir kez daha tanık olacaksınız.

O yazgıyı değiştirmenin yolu, o tarihi çok iyi bilmekten ge- çiyor.

Kızıl Tepeli Kalpak’ı bu yönde atılmış bir adım olarak beğeninize sunuyoruz.

Can DüNDAR

Osmanlı Solu kendini buluyor

II. Meşrutiyet'in
ilan edildiği gün
Selanik...

İkinci Meşrutiyet'le birlikte Osmanlı Devleti'nin her köşesinde özgürlük rüzgârları esmeye başladı. Uzun bir istibdat döneminden sonra, ilan edilen hürriyetle toplumsal ve siyasal yaşam hareketlendi. Her yerde demekler kuruluyor, gazeteler yayımlanıyor, kitaplar basılıyordu. Toplum derin bir uykudan silkinerek, sonunu göremediği yeni bir döneme gözlerini açtı.

Batılı düşüncelere daha yakın ve kozmopolit bir yapıya sahip olan Selanik ve İstanbul'da başlayan kıpırdanma kısa sürede ülkenin dört bir yanına yayıldı. Çalışma koşu-

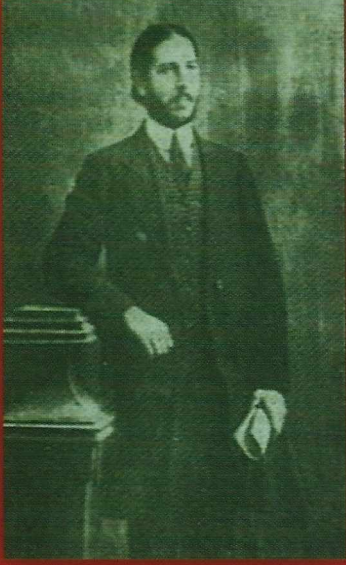
larının ve ücretlerinin düzeltilmesini isteyen çeşitli fabrika ve işletmelerin işçileri birbiri ardına greve başladılar. Tarihte **“1908 Ağustos-Ekim grevleri”** sayfasını açtılar.

Paşabahçe Şişe Cam Fabrikası, İstanbul-İzmir tramvay şirketleri, Anadolu-Bağdat demiryolu, Selanik sigara fabrikası işçileri ücretlerine zam yapılması talebiyle grevlere başladılar. Şirketi Hayriye fabrikaları, Adana pamuk fabrikası, Hereke dokuma fabrikasında çalışanlar da çalışma koşullarının düzeltilmesi isteğiyle topluca işi bıraktılar. Zonguldak madencileri ve Aydın demiryolu işçileri Eylül sonuna kadar devam eden uzun grev-

lere başladılar. Ülke çığ gibi büyüyen grev dalgaları içinde kaldı.

İttihat ve Terakki'nin sağladığı özgürlükle haklarını arayanlar hatta çözüme ulaşmak için **“İttihat ve Terakkici”**lerden medet umanlar kısa zamanda yalnız olduklarını anladılar. Meşrutî idare, büyük bir sorun olarak karşısına dikilen bu olaylara karşı insafli davranmadı. İşçilerin üzerine polis ve asker göndererek grevleri zorla bastırdı. Ardından grev ve sendika yasağı getiren bir kanun çıkardı. Özgürlük kısa sürmüş **“yeni dönem”** yasaklamalarıyla yeni yüzünü göstermeye başlamıştı.

"İştirakçi Hüseyin Hilmi"

'İştirakçi' namıyla ün salmış Hüseyin Hilmi...

1908 yazında Osmanlı'nın dört bir yanından İstanbul'a işçi eylemleri haberleri yağıyordu. Hükûmeti tedirgin eden bu haberler İstanbul'daki küçük bir aydın çevresinde sevinçle karşılandı.

İşçilere destek olmaya ve solcu fikirler yaymaya çalışan "bu çevrenin bel kemigi, özellikle mütareke yıllarında büyük örgütçülük yeteneğini kanıtlayan 'İştirakçi' namıyla ün salmış Hüseyin Hilmi idi." (Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar*).

Hüseyin Hilmi ve çevresi 26 Şubat 1910 Cumartesi günü *İştirak* adlı haftalık bir dergi yayımlayarak sesini duyurdu. Osmanlı'nın ilk sosyalist dergilerinden biri olan *İştirak*'te bir yandan amele eylemleri hakkında bilgi verilip onlara arka çıkılırken, bir yandan da sosyalizmin ne olduğu ve nasıl uygulanacağı hakkında kuramsal yazılara yer veriliyordu. Ta ki 13 Haziran'da yayımlanan Ahmet Samim özel sayısı üzerine, Divanı Harbi Örfi tarafından kapatılana dek...

Bu olay üzerine iki ay sonra Hilmi çevresi, *İnsaniyet* adlı yedek bir dergi çıkarmaya karar verdi. Yalnız iki sayı çıkabilen bu dergi, *İştirak* dergisinin yayın hayatına dönmesi üzerine kapatıldı. 1 Eylül 1910'da okuyucularıyla tekrar buluşan *İştirak*, yeni bir sosyalist partinin kuruluşunu haber verdi. 15 Eylül tarihli sayısında fırkanın beyanname ve programı yayımlandı. Ne yazık ki bu doğum ilanı derginin yayın hayatının sonu oldu.

İştirak gazetesinin
13 Haziran'da
yayımlanan
Ahmet Samim
özel sayısı...

Osmanlı Sosyalist Fırkası'nın programı

Hayatı içtimaide (toplumsal hayat-
ta) en mağdur kesimi oluşturan ame-
lenin ve bunlardan pek geri kalmayan
halkın yaşamsal ve siyasî hakları te-
min edilmek ve şu ahengi umumîi ter-
rakkide (düzenli ilerlemede) kendileri-
ne bir gelişme ve refah yolu hazırla-
mak üzere fırka aşağıdaki programı
tanzim eylemiştir:

1. Her türlü seçimin doğrudan ve genel oy usulüyle yapılması;
2. Basın ve kamusal toplantılara hürriyeti kâmile verilmesi;
3. İdam cezasının kaldırılması;
4. İnsanların doğal ihtiyacı olan mevaddan (maddelerden) alınan vergilerin kaldırılması;
5. Artan oranlı gelir vergisinin kabulü;
6. Şimendiferler, bankalar, madenler, sigorta kumpanyalarının millileştirilmesi ile her türlü tekelin kaldırılması;
7. Bir Osmanlı'nın Türkiye'nin her tarafında seğilme hakkına sahip olması;
8. Yetki genişliğinin kabulü;
9. Barış zamanında askerî kuvvetlerin millislerden oluşması;
10. Bütün saldırı savaşlarından uzak durulması;
11. Noktai nazarı barışın ve huzurun korunması olmayan ittifaqlara iştirak edilmemesi;
12. Mebusan Meclisi'ne üye seçimi için fikrî- siyasî mücadelelere girilmesi;
13. Sosyalistliğin ilerlemesine hizmet eden bilumum faydalı nümayişlere iştirak edilmesi;
14. Amelenin açık haklarını çiğnercesine düzenlenmiş grev ve sendika kanunlarının kaldırılması;
15. Eğitim ve öğretimin her toplumsal sınıf için ücretsiz olması;
16. Adliye giderlerinin tamamının kaldırılması;
17. Bütün amelelerin haftada bir gün istirahat etmesi;
18. Çalışma süresinin günde sekiz saate indirilmesi;
19. On dört yaşından ufak erkek, on altı yaşından küçük kızların çalıştırılmasının yasaklanması;
20. Bir Çalışma Bakanlığı teşkili;
21. Dahilî ve haricî bütün sosyalist kongrelerine iştirak edilmesi;
22. Bütün amele sendikalarına maddî ve manevî yardım yapılması.

توضیح: ۱ - ۲۰
۷ حیران ۱۳۲۸ خنیشنه
سنة ۲

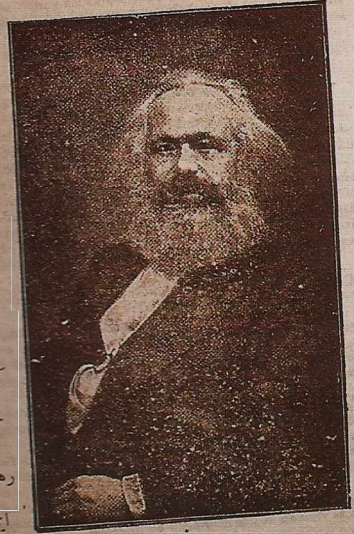
صاحب امتیاز
جعین حلمی
موراد اره و غریبه
ایچون حسین حلمی
بکه مر اجیت اولتور
ایوته شرابی:
داخله دست لکی ۳۰
غروش خارجه
۸ فراخدر.

اشترک

ملع نوع بشرد وطم روی زمین
Journal socialiste
iştirak

نسخه سی (اوزیش کونده بر پخنشیه کولری نشر اولتور سوسیالیست غریبه سیدر) ۱ غروشدر

اشترک کوزل بر مقصدی:
عنائی سوسیالیست کتبخانه سی
نای آتیه سوسیالیزم افکارینه عائد
برکیات وجوده کیرمک یتنده.
عمله نیک حیاتنه، جمعیت بشریه نیک
سمادت آیه سته اساسی اوله یله جک
قواعد ونظریات اجتماعی بو
کتبخانه ایله قارئرمزه کوسترمک
آکلامق ایسته یوز. سوسیالیزم
رهبر عمله نامتده کی ایلمک رساله انتصار

الانیاده سوسیالیزمک موجدی
قارل مارکس

OSF'nin (Osmanlı Sosyalist Fırkası) lideri
Hüseyin Hilmi'nin çıkardığı
İştirak'ın bir nüshası.

Karl Marx fotoğrafının yanında,
"Osmanlı-Sosyalist kitaphanesi namı
altında sosyalizm efkarına ait bir külliyyat
vücuda getirmek niyetindeyiz. Amelenin
hayatına, cemiyeti beşeriyenin saadeti
atıyesine esas olabilecek kavaid ve
nazariyati içtimaiyyi bu kitophane ile
karilerimize göstermek,
anlatmak istiyoruz. Sosyalizm ve
rehberi amele namındaki
ilk risale intişar etmiştir" yazarıor.

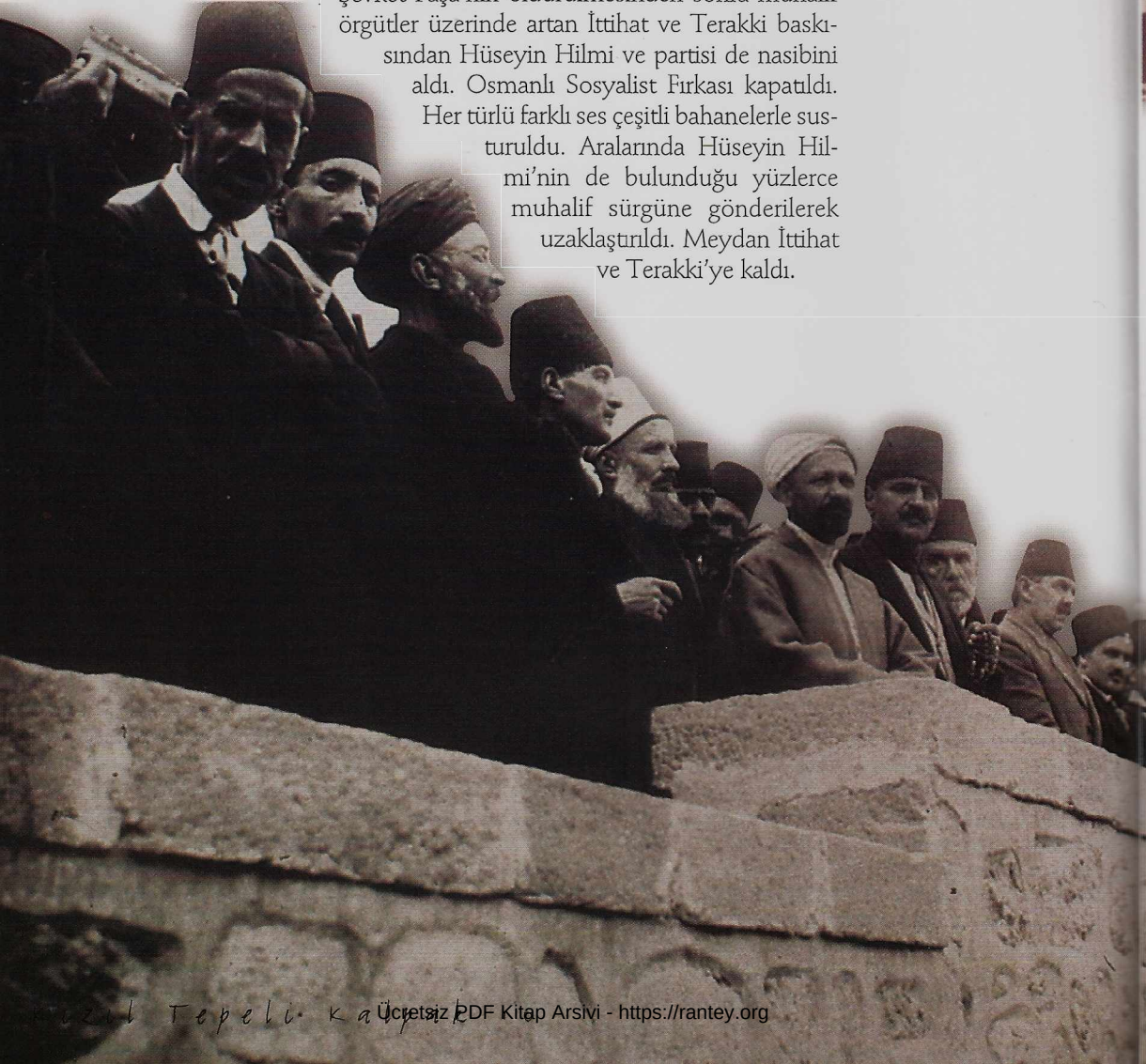
8 Temmuz 1920'de Bursa'nın Yunanlılar tarafından işgali üzerine TBMM önünde yapılan protesto mitingi. Mustafa Kemal'in ilerisinde, Yeşil Ordu kurucularından Bursa Mebusu Şeyh Servet (Akdağ) Efendi (açık renk cübbeli, sarıklı).

Hüseyin Hilmi ve çevresi tarafından kurulan ve ilk sosyalist partilerden biri olan **Osmanlı Sosyalist Fırkası**, istibdat rejiminden kurtulup İttihat ve Terakki'nin baskısıyla karşılaşan işçi hareketleri üzerinde -kısa da sürse- önemli bir etkilğe sahip oldu.

1913 yılında özellikle de sadrazam Mahmud Şevket Paşa'nın öldürülmesinden sonra muhalif örgütler üzerinde artan İttihat ve Terakki baskısından Hüseyin Hilmi ve partisi de nasibini aldı. Osmanlı Sosyalist Fırkası kapatıldı.

Her türlü farklı ses çeşitli bahanelerle susturuldu. Aralarında Hüseyin Hilmi'nin de bulunduğu yüzlerce muhalif sürgüne gönderilerek uzaklaştırıldı. Meydan İttihat ve Terakki'ye kaldı.

Sovyet elçisi Aralov
(Mustafa Kemal'in
sağında bastonlu) ve
Azerbaycan elçisi Abilov
(Mustafa Kemal'in
solunda beyaz kalpaklı)
Afyon'da (1922).

İttihatçılar komünist oluyor

Uzun yıllar ülkenin kaderinde önemli bir rol oynayan İttihat ve Terakki, Birinci Dünya Savaşı'nın yenilgiyle sonuçlanmasından sonra etkinliğini kaybetti. Bir dönemin kahramanları mütarekenin hemen ardından, 2 Kasım 1918'de bir Alman savaş gemisiyle İstanbul'dan kaçtılar. Yurtdışına çıkan parti önderleri siyasî faaliyetlerini sürdürdüler. Talat Paşa, Almanya'da bir "**Şark Kulübü**" oluşturmaya çalıştı. Mete Tunçay'ın "**Şark**"ı "**İslam**" olarak yorumladığı bu faaliyetlerde Talat Paşa ve arkadaşları, 1917 Devrimi'yle dünya sahnesinde yerini alan bolşevik iktidarla da ilişkiye geçtiler. Enver Paşa da Almanya'dan Moskova'ya geçecek ve İslam İhtilal Cemiyetleri Teşkilatı oluşturabilmek için canla başla çalışacaktı.

İttihatçılar iktidardan düşüp de İstanbul boşalınca, 1913'de Bahricedid vapuruyla sürgüne gönderilen mualifler yurda döndüler. Anadolu Milli Mücadele ateşiyle yanmaya hazırlanırken, İstanbul'da da eski

İttihat ve Terakki
Cemiyeti'nin
önderlerinden
Talat Paşa...

sosyalistler tekrar faaliyete geçtiler.

Sürgünden dönen Hüseyin Hilmi hiç zaman kaybetmeden Osmanlı Sosyalist Fırkasını diriltmek için çalışmalara başladı. Savaş sonrası Avrupa'dan yurda dönen gençlerin etrafında toplanmasıyla yepyeni bir kadro oluşturdu. Şubat 1919'da ise Fırkasındaki "**Osmanlı**" kelimesini çıkararak Türkiye Sosyalist Fırkasını kurdu.

Türkiye Sosyalist Fırkası mütareke sonrası işçi hareketleri üzerinde etkin bir rol oynadı. Temmuz 1919'da toplanan kongre sonrası, Haliç çevresindeki fabrikalarda çalışan işçilerin isteklerine kulak verildi. Ve Ekim ayında 1 300 işçinin katıldığı büyük bir grev düzenlendi.

Yıldızı parlayan Türkiye Sosyalist Fırkası, 1919 sonlarında yapılan genel seçimlere İstanbul'dan iki adayla katıldı. Ancak başarı sağlana-

Mustafa Kemal Paşa
Mareşal Fevzi Çakmak
(solda) ve 1. Ordu
kumandanı Nurettin
Paşa'yla (sağda) beraber
(18 Ocak 1923)

madı. Seçim sonrası yaşanan hüsrânın rövanşı birkaç ay sonra meydanlarda alındı. 1920 ilkbaharında TSF'nin desteğiyle, debbağhane, tersane ve tramvay işçilerinin gerçekleştirdiği grevler büyük bir yankı uyandırdı. İşçiler isteklerine kavuşurken, Hüseyin Hilmi adı da dört bir yana nam saldı. Zaferle sonuçlanan bu grevlerin ardından yüzlerce kişi fırkaya akmaya başladı. İşgal kuvvetleri bu gelişmeleri endişeyle izlerken, Türkiye Sosyalist Fırkası dillere destan olacak bir grevin hazırlıkları içindeydi. Bütün engellemelere rağmen 1921 yılının Mayıs ayında işçiler sokakları doldurdu. İstanbul 1 Mayıs'ı büyük bir coşkuyla kutladı.

Yazar Refik Halit Karay o günü şöyle anlatır:

"... İstanbul'da ilk defa amele bayramı yapılmış, Şirket ve Haliç vapurları, tramvaylar işlememiş, Bunu duyduğum zaman, kendi kendime 'Kim bilir İştirak'çi şimdi ne kadar memnundur, etekleri zil çalar' dedim ve tanıdıklarım arasında gayesine eren bu yegâne bahtiyar adamı ta yüreğimin içinden samimiyetle tebrik ve takdir ettim.

"... İştirak'çi evvelki gün, işlemeyen vapurları, tütmeyen bacaları ve kirlarda şadı handan dolaşan ameleleri seyrederek 1 Mayıs'ı nihayet istediği gibi tesid etti... Fakat bu bayramın sonu nasıl gelecek?"

Türkiye Sosyalist Fırkası'nın bu bayram sevinci bir yıl sonra kayboldu. Hüseyin Hilmi'nin başına buyruk hareketleri sonucunda partide çözümler başladı. 8 Mart 1922'de yapılan parti kongresi sonucunda Hüseyin Hilmi ve taraftarları yönetimden uzaklaştırıldılar.

Hüseyin Hilmi geri plana itildiyse de partinin kaderini belirleyen kişi oldu. 1923'ün bir yaz gecesi Bozdoğan kemerinde tabancayla vurulmuş olarak bulundu. Bu cinayetten sonra Türkiye Sosyalist Fırkası tarihe karıştı.

**Türkiye Komünist Partisi
lideri Mustafa Suphi...**

**1 Mayıs'ı kutlamak
üzere Ankara istasyon
binası önünde bir
araya gelen imalatı
Harbiye işçilerinin
düzenledikleri
tören (1922)...**

1922'de Ankara'da
yapılan 1 Mayıs
törenleri...

Bu arada Anadolu'da

Anadolu 1920 yılında ateş çemberi içindeydi. Türkiye içerden işgal edilmiş, dışardaysa hem Ege ve Karadeniz sahillerinden, hem de Suriye ve Avrupa cephelerinden çepeçevre sarılmıştı. Bu çemberi yarmak için geriye bir tek cephe kalıyordu:

Kafkas Cephesi...

Anadolu'nun kurtuluşunun anahtarı, bolşeviklerin elindeydi.

23 Nisan 1920'de yeni bir devletin temelleri atılırken, meclisin açılmasından üç gün sonra Mustafa Kemal yeni bir dosta merhaba dedi. Kuzeydeki komşunun devrimci liderine, Lenin'e bir

mektup yazarak, kurtuluş mücadelesine maddi destek istedi. Bu yardımın savaşta yeni çıkmış ve bağımsızlığını kazanma mücadelesi veren Anadolu için büyük bir önemi vardı. Beklenen cevap birkaç ay sonra geldi. Sovyetler, Anadolu Millî Mücadelesi'ne destek sözü veriyordu. Böylece Sovyetler ile Türkiye arasında dostluk köprüsünün ilk temelleri atılmış oldu.

Başkumandan
Mustafa Kemal,
Rusya elçisi Aralov ve
Azerbaycan elçisi
İbrahim Abilov'la
birlikte Afyon Çay'da
inceleme gezisinde
(30 Mart 1922).

Lenin ve
Mustafa
Kemal...

TBMM Başkanı
Mustafa Kemal,
Birinci İnönü
Savaşı'ndan sonra
Eskişehir'den
Garp Cephesi
Karargahına
giderken
(11 Şubat 1921).

"İhtilalci" Enver Paşa

Enver Paşa...

Mustafa Kemal'in Sovyetler'e göz kırpmasıyla, kuzeyde uzun zamandır bolşevizmle iç içe olan iki çift göz Anadolu'ya çevrildi: Enver Paşa ve Mustafa Suphi...

Enver Paşa yanlısı İttihatçı bir grup Mondros Mütarekesi'nden sonra zaten Kafkasya'da üslenerek Bakü'de bir Türkiye Komünist Fırkası kurmuştu. Ancak 1920 Mayıs sonunda Enver Paşa'ya pek sıcak bakmayan Mustafa Suphi Bakü'ye gelince, bu İttihatçıları partiden atarak Türkiye Komünist Partisi'ni yeniden örgütlemişti.

Enver Paşa'ysa bütün İslam ülkelerini emperyalizme karşı ayaklandırmak amacıyla oluşturduğu "**İslam İhtilal Cemiyetleri İttihadı**" üzerindeki çalışmalarına canla başla devam ediyordu. Anadolu'dan yakılan ışığa yönelen Enver Paşa, sınıra en yakın yer olan Batum'a yerleşti.

Anadolu'da yakılan kurtuluş ateşinin sönmesini istemeyen Sovyet yöneticileri Enver Paşa'yı ikilik çıkarmaması konusunda uyarıyorlardı. Bütün bu uyarılara kulak asmayan Enver Paşa Anadolu'ya girmek üzere bir ordu oluşturma çalışmalarına başladı. Feridun Kandemir'in aktardığına göre bu hazırlıkları gizli bir şekilde Anadolu'ya sızdırmayı da başardı.

" Enver Paşa, Trabzon'daki kayıkeğlânın kahyası Yahya Kâhya'yla böyle bir ordunun oluşturulması için bağlantı kurdu. Yahya Kâhya, Enver Paşa'nın talimatıyla Trabzon'da cephelere yardım göndermek bahanesiyle hapispanelerden serbest bıraktığı asker kaçaklarından binden fazla mevcutlu bir tabur oluşturdu. Hem de hükûmetin gözü önünde..."

Anadolu'nun doğusundaki bu kıpırtılardan haberdar olan Mustafa Kemal Paşa, arkadaşlarına endişesini dile getiren şifreli telgraflar çekiyordu.

10 Mayıs'ta Ali Fuat Paşa'ya, Trabzon'da bulunan Enver'in amcası Halil Paşa'nın sınırdışı edileceğini bildirdi.

22 Mayıs'ta Karabekir'e bir telgraf göndererek Enver Paşa'nın Anadolu'ya girmemesi için her türlü tedbirin alınmasını istedi.

Aradan birkaç ay geçmişti ki Mustafa Kemal Paşa doğudan başka bir mektup aldı. Bakü'deki Türkiye Komünist Partisi'nin lideri Mustafa Suphi, "inkılap hükûmeti ve Kuvayı Milliye kumandanlığına yapılacak her türlü yardıma hazır olduğunu" bildiriyordu. Mustafa Kemal Paşa'ya komünistlerin uzattığı bu yardım eline uzanmakta tereddüt ediyordu.

Türk-Sovyet ilişkilerini güçlendirmek üzere Moskova'ya sefir olarak gönderilen Ali Fuat (Cebesoy) Paşa...

Ankara Rus Elçiliği'nde 1 Mayıs'ı kutlamak üzere bir araya gelen, aralarında Türklerin de bulunduğu davetliler.

Mustafa Suphi, karısı ve arkadaşlarıyla...

Moskova'da Komünist faaliyetlerde bulunan Mustafa Suphi...

M U S T A F A S U P H İ

Bahriecid vapuruyla Sinop'a sürgüne gönderilen muhaliflerden biri olan Mustafa Suphi, 1883 yılında Giresun'da doğdu. Babasının memuriyeti nedeniyle ilkokulu Kudüs ve Şam'da, liseyi Erzurum'da okudu. İstanbul Hukuk Mektebini bitirdikten sonra Paris'e giderek Siyasî İlimler Okulu'na devam etti. Solun ne olduğunu da burada öğrendi. Fransa'daki öğrencilik yıllarında bir yandan da *Tanin* gazetesinde muhabirlik yaptı.

Mustafa Suphi Paris'ten döndükten sonra İstanbul'da öğretmen ve gazeteci olarak çalıştı. *Tanin*, *Servet-i Fünun* ve *Hak* gazetesinde yazılar yazıp, Ticaret Mektebi Âlisi, Darülmuallemi Aliye ve Mektebi Sultani'de dersler verdi.

Mustafa Suphi, İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra ülke yönetiminde söz sahibi tek merci olmaya başlayan İttihat ve Terakki'ye karşı gelişen özgürlük mücadelesi içerisinde yer aldı. Bu nedenle Mahmud Şevket Paşa'nın öldürülmesinden sonra Sinop'a sürülen muhalifler kfilesine o da katıldı. Daha sonra arkadaşlarıyla birlikte Sinop'tan küçük bir tekneye binerek Rusya'ya kaçmayı başardı. Ancak büyük umutlarla geldiği Sovyet Rusya'da da sürgün olmaksızın kurtulamadı. Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi üzerine, Osmanlı tebası olduğu için Kaluga'ya gönderildi.

Ekim 1917 sabahı sokakları dolduran bolşevikler devrimi kutlarken, Mustafa Suphi'de sürgün hayatından kurtuldu. Moskova'ya geldi. Burada *Yeni Dünya* gazetesini çıkarmaya başladı. 25 Temmuz 1918'de Moskova'da Türk Sol Sosyalistleri Birinci Kongresi'nin toplanmasına ve birçok yerde Türk komünist teşkilatlarının kurulmasına yardımcı oldu.

Kasım 1918'de Moskova'da düzenlenen Müslüman Komünistler Birinci Kongresi'ne katıldı. Burada Stalin'in başında bulunduğu Milliyetler Halk Komiserliği'ne bağlı olarak kurulan Doğu Halkları Merkezi Bürosu'nun Türk Seksiyonu başkanı oldu. Bundan sonra 1919 Mart'ında yine Moskova'da toplanan Üçüncü Enternasyonalin ilk kongresine Türkiye delegesi olarak katıldı.

Mustafa Suphi İdil-Ural bölgesinde bir süre faaliyet gösterdikten sonra 22 Ocak 1919'da Kırım'a geçti ve Müslüman Komünistler Ülke Bürosu'nu açtı. Daha sonra Türkistan'a geçen Mustafa Suphi burada bir Türk Kızıl Ordusu meydana getirdi. Mayıs 1920'de Azerbaycan'da yapılan devrim sonrası Mustafa Suphi etrafındakilerle birlikte Bakü'ye yerleşerek faaliyetlerine devam etti.

Yeşil Ordu Efsanesi

İşte Yeşil Ordu adı tam da bu aşamada ortaya çıktı. Aslında 1920 ilkbaharında Anadolu'da kurulan gizli bir derneğin adı olan Yeşil Ordu, halk arasında Enver Paşa'yla anılarak bir efsaneye dönüştü. Halbuki Enver'in ordusunun Anadolu'dakiyle hiçbir ilgisi yoktu.

1917 Ekim devriminin ardından Rusların cephelerden çekilmesi Panislavizm emellerini yeniden canlandırmıştı. Gönüllülerden oluşturulmuş yeşil bayraklı bir İslam ordusu Bakü'yü zaptetmiş Hazer'in yukarılarına kadar çıkmıştı. Bu ordunun ayak sesleri Anadolu'ya kadar gitmiş ve Enver Paşa'nın yolu gözlenmeye başlamıştı.

Bolşevizmin dillerden düşmediği bu günlerde her yerde kızıyla yeşil flört ediyordu.

Enver Paşa.

1920 yılının Nisan ortalarında, Ankara bir yandan meclisi açmak için uğraşüyor, bir yandan da Anadolu içlerine kadar ilerleyen Yunan kuvvetlerini durdurmaya ve yurdun dört bir yanında bir-biri ardına patlak veren iç isyanları bastırmaya çalışıyordu. Eldeki kuvvetler iç isyanları bastırmakta yetersiz kalınca, Doğu Cephesi Kumandanlığı'ndan

Mustafa Kemal' in talimatıyla kurulan resmî Türkiye Komünist Fırkası'nın Katibi Umumi Hakkı Behiç (Bayiç) Bey.

yardım istendi. Böyle bir yardımı göndererek Ermenilere karşı kurduğu mevzilerin zayıflamasından çekinen Doğu Cephesi Kumandanı Karabekir Paşa, soruna farklı bir çözüm buldu:

"... Mustafa Kemal Paşa benden kuvvet istiyor. Demek Garp'ta bu işi yapacak beş yüz ile bin kişi yoktur, nasıl olur ?

"Bilhassa buradan muntazam bir askerî kıtanın Garba kadarki uzun mesafeyi aşması zamanı bile bir meseledir. Eldeki vasıta dediğimiz kınk dökük şeylerle bu dağları taşları sökerek nasıl gidilebilir ?

Düşündüm. Umumi Harp faciasından arta kalan Erzurum kabadayılardan mürekeep küçük bir atlı müfrezeye ilk yardımı yapabilirim, dedim. Bu küçük müfrezeyi manen büyütmek için, buna Yeşil Ordu ismini verdim.

Rusya'da Denikin ordusu gerisinde yerli Müslüman Türklere mürekeep bir Yeşil Ordu'nun birçok işler yaptığını işitmiştik. Yeşil rengin, milletimiz gözündeki tesiri de pek büyüktür. Hele kızılın yanında Yeşil Ordu mutlaka hoşça gidecek, sevilcek ve merak edilecektir.

İşte Ankara'ya hediye edeceğim bu Erzurum kabadayılardan mürekeep atlı müfrezeye bir de büyücek yeşil bayrak verdim."

İşte Ankara'ya hediye edeceğim bu Erzurum kabadayılardan mürekeep atlı müfrezeye bir de büyücek yeşil bayrak verdim."

1920 yılında resmî TKF'nin Komintern'e üye olması için Moskova'ya gönderilen heyette bulunan Dr. Tevfik Rüştü (Aras) Bey.

Yeşil Ordu kurucularından olan Tokat Mebusu Nazım Bey, 7 Aralık 1920'de kurulan Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası'nın kurucuları arasında da yer almıştır.

Ankara İstiklal Mahkemesi'nde yargılandıktan sonra tutuklanarak Kayseri Cezaevi'ne gönderilmiş ve burada dört buçuk ay kaldıktan sonra özel bir af yasasıyla salıverilmiştir.

Allah'ın komünist Yeşil Ordusu

1920'de kurulan
Yeşil Ordu örgütü
kurucularından
Bursa Mebusu
Şeyh Servet
(Akdağ) Efendi.

Doğu Cephesi
Kumandanı
Kâzım
(Karabekir)
Paşa,
Sarıkamış
yolunda...

Gerçekten de Karabekir Paşa'nın, maneviyatına güvenerek, kocaman yeşil bir bayrakla Erzurum'dan uğurladığı bu küçük ordu beklenenin üzerinde etki yaptı. Anadolu'nun dört bir yanında, Kafkaslardan gelerek ülkeyi ve İslam'ı kurtaracak Yeşil Ordu konuşuluyordu.

Ama yeşil bayrak Karabekir'in tahmin ettiği gibi Müslümanlığın simgesi değil, sosyalizmin bayrağı oldu.

O sıralarda İstanbul'un tutucu çevreleri, Millî Mücadele hareketini bolşeviklikle suçlayarak lekelemeye çalışıyordu. Bu yüzden, Anadolu'da halk ve özellikle askerler önünde aynı silahı kullanarak temize çıkmak ve bolşevikliğin İslam'ın uygulanmasından başka bir şey olmadığına herkesi inandırmak gerekiyordu ki Sovyetler'le yapılacak anlaşmalar kimseyi rahatsız etmesin.

Yeşil Ordu cemiyetinin genel merkez üyeleri arasında Bursa Mebusu Şeyh Servet (Akdağ), Sıhhiye Vekili Adnan (Adıvar), Maliye Vekili Hakkı Behiç, Eskişehir Mebusu Eyüp Sabri (Akgöl), İzmir Mebusu Yunus Nadi (Abaloğlu), Çerkez Ethem'in ağabeyi, Saruhan Mebusu Reşit gibi İttihatçı milletvekilleri vardı.

Yeşil Ordu'nun genel sekreteri, Tokat Mebusu Nazım Bey'di. 1920 Haziran ayı ortalarında, Nazım Bey tarafından yazılan "**Yeşil Ordu Nizamnamesi, bu kuruluşun İslamî-komünist rengini açıkça ortaya koyuyordu.**"

ملی قهرمان ایدم بولاشك مارشيدرك

اسناد برده بستاند:
كوش ، آق كى اولدى يولدى
قهرمان ايدم ، جهانك سىك
قهرمان ، جهانك سىك
قهرمان ايدم ، نهاده سىك

فلك ائى يانه سالدى
كوكبى قاره يول سارمىدى
يوشق ، اختيار ايدان دىلدى
دشمن نلندن قهرمان ايددى

أرل ايدم ، قهرمانك دودوك
اكدي سكا ، بايرل طافار
آلش دشمن من يانل بوزك
قهرمانك و قهرمانك ، جودولدى باقر

يوزك قهرمانك ، اولور اوياشك
قهرمانك يوزك بايرل وادور
كوكبك يوشق ، اختيار ايدانك
عالمه يوزك آتارل وادور

Tek yapraklı bir el ilanı olarak bastırılan ve Anadolu'ya dağıtılan Çerkez Ethem Marşı'nın güftesi:

Milli Kahramanımız Ethem Yoldaş'ın Marşıdır ki
Üstadane bir zevkle bestelenmiştir:
Güneş, ay gibi ülkeyi parlattı
Kahraman Ethem, cihadın senin!
Garbı, cihanı yerinden oynattı
Kahraman Ethem, nejadın senin.

Felek Milleti yasa salmıştı
Gökleri kara bulut sarmıştı
Çocuk, ihtiyar imdat dilerdi
Düşman zulmünden feryat ederdi

Erlar içinde aslanca durdun
Eğildi sana, bayırlar, dağlar
Alçak düşmanı her yandan bozdun
Kopardın ve kırdın, çözüldü bağlar

Yurdun Kafkastır, uludur oymağın
Kalplerde böyle yadların vardır!
Gönlün yücedir, dünyadır oynağın
Alemdе böyle adların vardır.

Çerkez Ethem.

YEŞİL ORDU NİZAMNAMESİ

1. Türkiye Yeşil Ordu teşkilatı Avrupa emperyalizminin hülul ve istila siyasetini Asya'dan tard etmek üzere te-
şekkül etmiş bir mücadele teşkilatıdır.
2. Yeşil Ordu bütün Türkiye'de de her nevî emperyalizm cereyanlarını ve sermayelerin haksız zorbalık ve ta-
hakkümlerini ortadan kaldırmakta tereddüt etmez.
3. Yeşil Ordu arazi ve kamusal servetten halkın bütün bireylerinin ancak kişisel emekleri ve maddî ve mane-
vî kabiliyetleri oranında faydalanmasına çalışır.
4. Su, hava, ışık ve ısı gibi hayatî menfaatlerden sayılan ve kamusal olan toprağın hükûmetçe idaresini ve
halkın meccanen (ücretsiz) müşterek mesaisine tahsisini esaslı ıslahat cümlesinden sayar.
5. Menkul ve servet sağlayan sermayelerden elde edilecek faydanın şahıslara ve ailelere değil halkın bütün
bireylerine sağlamak için iktisadî idarede hükûmetin şiddetli müdahalesine taraftardır.
6. Yeşil Ordu, servet tevlit etmeyen süs ve kullanma eşyasının bugüne kadar devam edip gelen tasarruf hak-
larına saygı duymakla beraber bundan sonra birikmesine mani olacak tedbirleri vazifelerinin en ehemmiyet-
lisi olara telakki eder.
7. Yeşil Ordu, cemiyet hayatında halk hükûmetini ve tam bir "ortak çalışma" usulünü kabul eder.
8. Yeşil Ordu, harp ve askerlikten, güçten kaynaklanan temellük hakkı (mülk edinme) sorunlarından nefret eder.
Muharebe ve mücadeleyi, ancak bu sorunlara mani olmak için emperyalizmi imha edinceye kadar meşru görebilir.

**Bolşeviklerin
iktidarı ele
geçirmesinden
sonra tüm halk
sevinç içinde
sokaklara döküldü
(7 Kasım 1917).**

- 9.** Yeşil Ordu, yığılmış veya miras kalmış altınların gölgesinde daima amir ve mütahakkim yaşayan azınlıklara karşılık, zarurî ihtiyaçlarını bile temin edemeyerek mütemadiyen azınlıklar hesabına çalışan esir insanların teşkil edeceği çoğunluk ordusudur ve hedef bu çoğunluğun refah ve saadeti, hürriyet ve selametidir.
- 10.** Yeşil Ordu, yalnız kafa ve kol emeğinin karşılığı olarak yaşayan rençber, amele, hademe, memur gibi insanlığın gerçek hizmetkârlarını teşkilatının en sağlam unsurları olarak bilir.
- 11.** Yeşil Ordu, bireysel emek ile cemiyet hayatında yer bulamayacak bakıma muhtaç ve ihtiyar, malul ve hasta olanları kamusal hayatın müşterek ve mütesavi (eşdeğer) menfaatlerinden ayıramaz.
- 12.** Yeşil Ordu, aile hayatına hürmetkârdır.
- 13.** Yeşil Ordu, İslamiyet'in bütün içtimâî esaslarına istinat ederek Asrı Saadet'in (Dört Halife döneminin) müşterek samimiyetini iadeye ve Batı'dan gelen kendini beğenmiş ihtirasları Asya'dan atmaya çalışmakla yolunu, hak yolu, Allah yolu bilir.
- 14.** Yeşil Ordu, terbiyede, geleceği hazırlama işlerinde kardeşliği her şeye hâkim kılmak ilkesini kabul eder.
- 15.** Mektep tahsilini, cemiyetin müşterek hayatındaki esaslara göre, parasız mecburî ve yatılı olarak sağlamakla yanadır.
- 16.** Yeşil Ordu, adalet esaslarında, neticeler ve hadiselerle değil, sebepler ve tesirlerle mücadelenin verimli ve etkili olduğuna inanır. Bu nedenle her nevî ihtiraslarla üstünlük iddialarını, ruhî hastalıkları, ırsî illetle-

YEŞİL ORDU NİZAMNAMESİ

ri ıslah edecek müesseselere, mahkemelerden, hapishanelerden ve sonu bunlara varan bütün suç ve ceza hakkındaki nazariyelerden daha çok ehemmiyet verir.

17. Yeşil Ordu, en ağır cürümü (suçu) emperyalizm olarak var sayar ve idam cezasını yalnız bunun taraftarları hakkında meşru karşılık olarak kabul eder.

18. Yeşil Ordu, ahlak işlerinde toplumsal yarar ilkesini takip eder. Hayır ve şer ancak cemiyetin ve insanlığın ortak mutluluğu alışkanlığıyla ayrılabilir.

19. Yeşil Ordu, kızıl devrim ordularının samimî bir kardeşlikle ebediyen bağlısı ve müttelikidir.

20. Yeşil Ordu'nun ayırıcı simgesi yeşil bayraktır. İslam kardeşliği bu bayrak altında kurulur ve insanlar arasında kızıl ve yeşil bayrakların birliği, mesut inkılab ve gerçek saadete yönelen çalışmaları tamamlayacaktır.

21. Yeşil Ordu, Türkiye'de gizli bir genel merkezle idare olunur. Umumî merkez bütün Yeşil Ordu teşkilatına sahip memleketlerle bağlı olduğu gibi Moskova ve Kızıl Ordu merkeziyle de ilişkidedir.

22. Köylere kadar her yörede Yeşil Ordu'nun umumî merkezine bağlı gizli merkez heyetleri vardır.

23. Teşkilatın şimdilik vazifesi; işbu programdaki esasların halka neşir (yayın) ve tamimi (bildirilmesi) ile gelecekteki faaliyet zemininin süratle hazırlanmasıdır.

24. Umumî merkez fiilen harekete geçmek zamanını, haricî merkezlerle haberleşerek saptayıp büyük faaliyet merkezlerini tayin edecek ve murahhaslarını (delegelerini) yollayacaktır.

Mustafa Kemal
Ankara'da Çerkez
Ethem (Mustafa
Kemal'in solunda
uzun boylu) ve
adamlarıyla
(Kasım 1920).

25. Yeşil Ordu'nun inkılap hareketi tahmin olunduğundan daha yakındır ve insanlığın mutluluğu ve kurtuluşu bu harekettedir.
26. Yeşil Ordu'nun teşkilatına mensup olup da emperyalizm lehine gayemize ihanet eden derhal idam olunur.
27. İdam hükmü genel merkezce verilir ve şimdilik gizli ve hususî vasıtalarla icra edilir.
28. Yeşil Ordu'nun genel harcamaları gizli suretle toplanacak yardımlarla, mensuplarının vereceği aidattan tedarik olunur.
29. Yardım toplamakta şikâyetlere ve Yeşil Ordu'nun teşkilatının genişletilmesine mani olacak tazyikler (baskılar) ile, karşıt akımları çoğaltmaya yol açacak zorlama ve tehditler kesinlikle yasaktır.
30. Genel merkez ve geliri, merkez kurulundan gönderilecek yüzde yirmi hisse ile kendi özel girişimlerinin sağlayacağı menfaatlerden oluşur.
31. Yeşil Ordu ilkelerinin yayım ve tamimi için makale, risale ve kitaplar yazan fikir adamları ve yazarlar genel merkezce ödüllendirilir.
32. Yeşil Ordu ilkelerinin aleyhinde neşriyat ve kışkırtmada bulunanlara, şimdilik, insanlığın saadetine çalışan büyük inkılabın mahiyeti dikkatli bir lisanla anlatılarak fikirleri düzeltilmeye çalışılır.

G Ö L G E D E K İ L E R

kom
ark

“Müslüman
kardeşlerim...”

Yunus
adamlar

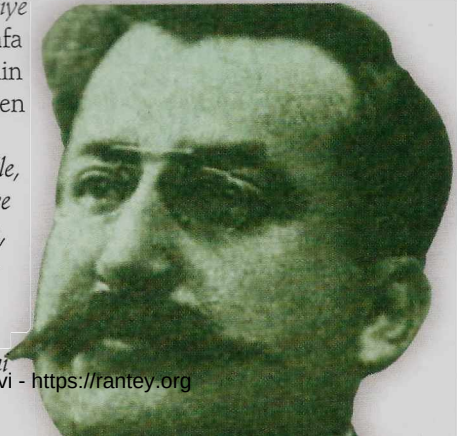
Yeşil Ordu cemiyeti gizli bir örgüttü. Ancak Mustafa Kemal'in yakın çevresinden gelen kişilerce kurulduğu için onun bilgisi dışında değildi.

Ancak Çerkez Ethem'in elindeki kuvvetlerle birlikte Yeşil Ordu'ya katılması üzerine, Mustafa Kemal Paşa örgütün faaliyetini durdurmak için harekete geçti.

Feridun Kandemir Atatürk'ün *Kurduğu Türkiye Komünist Partisi ve Sonrası* adlı eserinde Mustafa Kemal Paşa'nın Yeşil Ordu'nun faaliyetlerinin durdurulmasını emretmesinden sonra gelişen olayları şöyle anlatır:

“... İlk önce Muğla Mebusu Yunus Nadi Bey'le, Tokat Mebusu Nazım Bey itiraz etti. Yunus Nadi ve Nazım Bey, Mustafa Kemal Paşa'yı ziyaret ederek, Yeşil Ordu teşkilatının memlekete faydalı olan çalışmalarının durdurulmaması için ricada bulundular. Mustafa Kemal Paşa, o günün koşullarında Yeşil Ordu'nun kaldırılmasının Türk-Sovyet ilişkilerini

Resmî TKF'nin ileri gelenlerinden Yunus Nadi Bey.

etkilemesinden çekindiği için bu ricayı kabul etti. Hatta Ruslarla görüşmek üzere Moskova'ya Yeşil Ordu adına Hakkı Behiç Bey'in gönderilmesi kararlaştırıldı."

Ancak bu ilk girişim sonunda grubun ağır-lık merkezi, Çerkez Ethem'in egemen oldu-ğu Eskişehir yöresine kaydı.

Zaman zaman çevresindekilere komü-nizmin tek kurtuluş yolu olduğunu söyleyen Çerkez Ethem 1920 Ağustos sonlarında Es-kişehir'de Arif Oruç vasıtasıyla Seyyare Yeni Dünya adlı bir gazete çıkarmaya başladı. İlk sayfasının başında "Dünyanın Fukarai Kasıbe-si Birleşiniz" yazılı bu gazete, "sosyal demokrasi ilkelerine uyarak, halk arasında birlik yaratmayı ve devrime rehberlik etmeyi" amaçlıyordu.

Mustafa Kemal'in müdahalesinin ar-dından Yeşil Ordu örgütü üyesi olan mebus-lar, meclis içinde Halk Zümresi adı altında toplandılar. Eylül ayı başında da Yeşil Ordu Genel Sekreteri Nazım Bey'i Dahiliye vekilli-ğine getirerek varlıklarını ortaya koydular.

Mustafa Kemal, bütün bu gelişmelere

hem kendi elleriyle yön veriyor hem de de-netimi altında tutmaya çalışıyordu.

Varılacak noktayı önceden sezen Mustafa Kemal zamanı geldiğinde atacağı adımı za-ten planlamıştı. İpin ucunun elden kaçtığını fark ettiği anda herkesi şaşkına çevirecek bir karar verecek ve resmî bir komünist parti ku-racaktı.

" Müslüman kardeşlerim, komünist arkadaşlar,

Korkunç bir haksızlık işlenmektedir. Büyük devletler yeni bir Müslüman kurbanını boğazlıyor-lar. Onu yok etmek azmindedirler. Fakat biz, elde silahımız, anavatan topraklarını savunarak ve haklarımızı haykırarak ölmesini bilenlerdeniz. Köylülerimiz topraklarını, yurtlarını ve köylerini is-tilacıya karşı müdafaa ederken, şehit düşerken emin olabilirler ki yakın bir zamanda bütün İslami-yet, komünizmle birlik olarak onların intikamını alacaktır.

Büyük Millet Meclisi Başkanı
Mustafa Kemal"

Başkumandan
Mustafa Kemal
(soldan üçüncü),
hizmetleri
denetlemek üzere
Rusya ve Azerbaycan
hükümetlerinin
Ankara
temsilcileriyle
Afyon Çay'a
hareket ediyor
(30 Mart 1922).

Mustafa Kemal
askerî tatbikatta
Fahrettin (Altay) ve
Kâzım (Karabekir)
paşalarla
(10 Şubat 1923).

1920
Eylül'ünde
Bakü'de
toplanan "Şark
Milletleri
Kurultayı"nda
hararetle bir
konuşma anı...

1920 Eylül'ünde
Bakü'de
düzenlenen "Şark
Milletleri
Kurultayı"na
Ankara
Hükûmeti'nin
temsalcisi olarak
katılan İbrahim
Tali (Öngören)
Bey...

Büyük buluşma

Anadolu ve çevresinde dalgalanan komünizm hareketleri Eylül 1920'de bir bayrak altında toplandı. Sovyet rejimi dünya karşısındaki ilk ciddi gövde gösterisini Bakü'de "Şark Milletleri Kurultayı"nda gerçekleştirdi. 26 milletten 2 000'e yakın delegenin katıldığı bu kurultayın en kalabalık heyetlerinden birisi de Türklerdi. Kurultay emperyalizme karşı millî kurtuluş hareketlerini teşvik etmeyi amaçlıyordu.

Ankara Hükûmeti adına İbrahim Tali (Öngören) Bey'in gözlemci olarak katıldığı kurultaya Enver Paşa da Cezayir, Fas, Tunus ve Trablus'u temsilen katıldı.

Mustafa Suphi ise "**Türkiye**"den kaydıyla kurultayın bakanlık divanındaydı.

Bakü kurultayı, açıldığı gibi büyük bir heyecan içinde dağıldı. Bu kurultayın ardından etkinliğini artıran Mustafa Suphi, Bakü'de "**Birinci ve Umumî Türk Komünistleri Kongresi**"ni topladı. Kongrede yapılan seçimlerde Türkiye Komünist Partisi'nin başkanlığına Mustafa Suphi seçildi. Faaliyet merkezi-

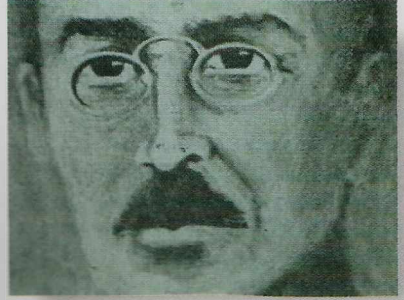
nin Anadolu'ya taşınmasının kararlaştırıldığı bu toplantıyı Mete Tunçay Türkiye Komünist Partisi'nin gerçek başlangıcı saymaktadır.

Mustafa Suphi yeni bir başlangıç için döndüğü memleketinde umduğunu bulamadı.

Erzurum üzerinden Ankara'ya gidip Mustafa Kemal'le görüşmek için yola çıktı. Ancak Erzurum halkı tarafından protesto edilerek şehre sokulmadı. Bunun üzerine kfile Trabzon'a yöneldi. Burada da aleyhte gösterilerle karşılaşılınca devreye Sovyet konsolosı girdi. Halkın huzuru ve Mustafa Suphi ve arkadaşlarının güvenliği için Bakü'ye geri dönülmesine karar verildi. Kayıkçılar kâhyası Yahya'nın verdiği bir motorla Suphi, karısı ve 14 arkadaşı yola çıktılar.

O gün Karadeniz yolcularının bu kadarla kalmadığı, Yahya kaptanın adamlarının bindiği bir başka motorun da hemen arkadan yola çıktığı rivayet edilir. Bilinen ise, bu olaydan sonra Suphi ve arkadaşlarından bir daha haber alınamadığıdır.

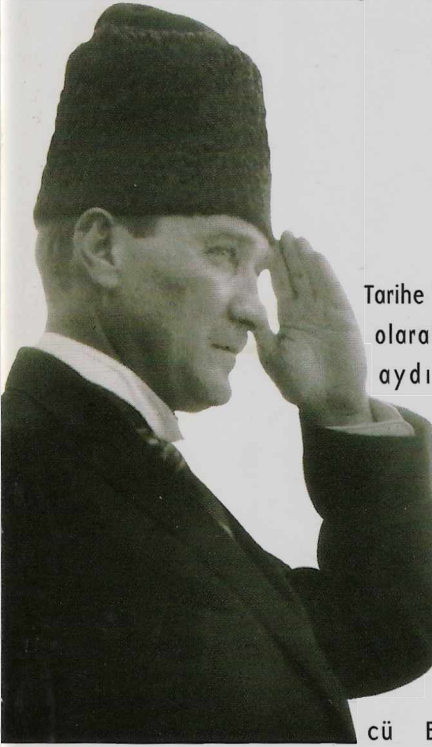
Mustafa Suphi.

Bakü kurultayına katılan
Türk milletlerinin üyeleri
gösteri yapıyor.
Ellerindeki Rusça
pankartta;
"Müslüman Halkların
Federatif Cumhuriyeti,
Merhaba" yazıyor.

SONRA NELER OLDU ?

Tarihe “**15’ler Cinayeti**” olarak geçen ve hâlâ aydınlatılamayan Mustafa Suphi olayı Türk-Sovyet ilişkilerini etkilemedi. Aslında bolşevikler Mustafa Kemal’in TKP’sinin Üçüncü Enternasyonal’e

kopup, resmî TKP’ye girmeyen bir grubun kurduğu Halk İştirakiyun Fırkası’nın yöneticileri İstiklal Mahkemesi’nde yargılanıp, ağır hapis cezalarına çarptırıldılar.

Ve nihayet, Şubat 1921’den itibaren Anadolu’da sol hareketler tamamen yasaklandı. Kalpaklardan kızıl yıldızlar ve kırmızı çuhalar söküldü. ‘**Kızıl Tepeli Kalpak**’, Millî Mücadele’nin en zorlu günlerinde görevini yapmış ve sonunda yıldızını ayla birleştirirerek yeni bir rejimin simgesi haline dönüşmüştü.

üyelik başvurusunu reddetmişlerdi. Mustafa Suphi’nin partisini gerçek Komünist Partisi olarak tanımışlardı ama cinayetin üzerinde fazla durmadılar. Savaş döneminde başlayan Türk-Sovyet ilişkileri zaferden sonra da canlanarak sürdü.

Mustafa Kemal’in TKP’si Ocak ayında kendini feshetti. Partinin genel sekreterliğini kerhen kabul eden Hakkı Behiç, küsüp, köşesine çekildi. Diğer sol gruplara gelince... Nazım Bey’in önderliğinde Yeşil Ordu’dan

Hakkı
(Behiç) Bey...

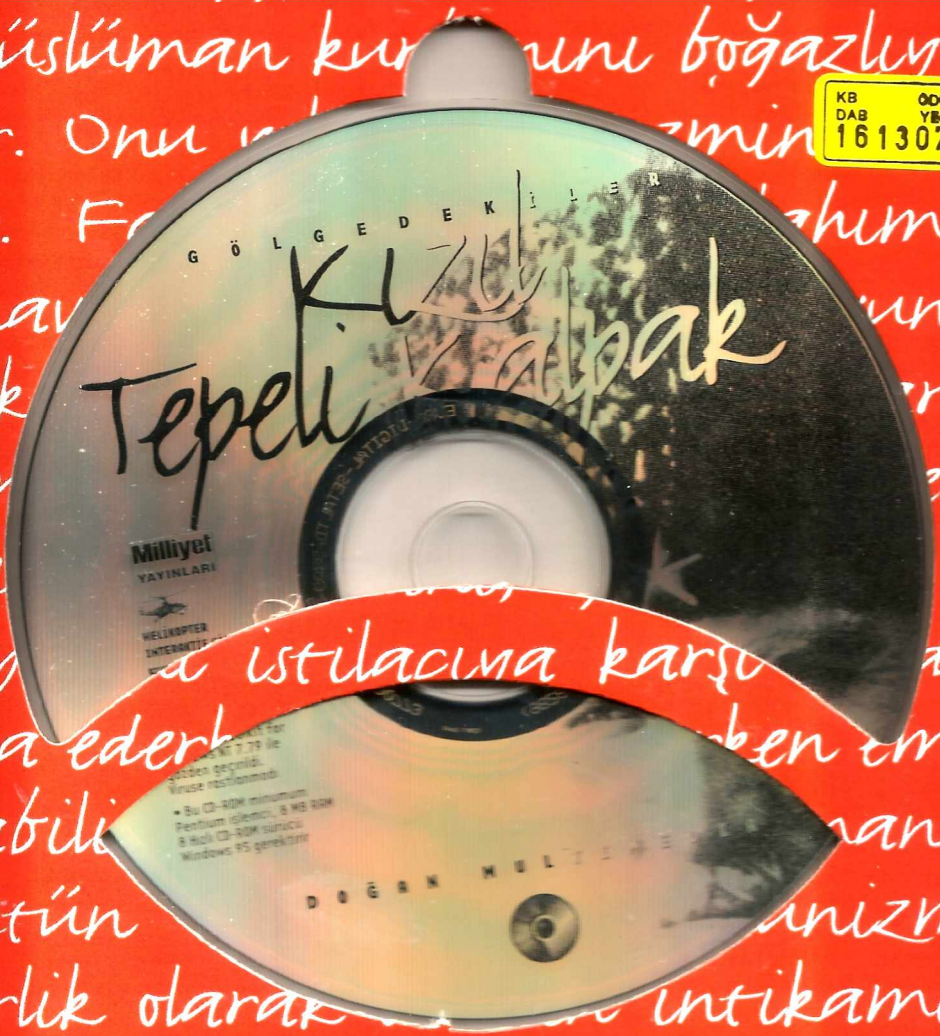
Yeşil Ordu
kurucularından olan
Tokat Mebusu
Nazım Bey.

1920’nin bir kış günü
Karadeniz’de öldürülen
TKP lideri Mustafa Suphi...

kızıl Tepeli kalpak za

" Müslüman kardeşlerim,
komünist arkadaşlar,
korkunç bir haksızlık işlenmek-
tedir. Büyük devletler yeni bir
Müslüman kurbanı boğazlıyor-
lar. Onu ... zmin ...
ler. Fr ... lumuz,
anav ... una-
rak ... rak
ölm ... ri-
mu ... ve
köy ... istilacına karşı ... da-
faa eder ... ben emin
olabili ... anda
bütün ... anizmle
birlik olarak ... intikamını
alacaktır.

Büyük Millet Meclisi Başkanı
Mustafa Kemal

CAN DÜNDAR

GÖLGEDEKİLER

AD Kitapçılık-Milliyet Yayınları,
Cumhuriyet'in 75. yıldönümünde,
yakın tarihimize bir başka açıdan
bakan **"Gölgedekiler"** belgeselini
CD-ROM/kitap biçiminde
okurlarına sunuyor.

Tarih kitaplarında hep savaşların
krallar, imparatorlar ve
komutanlar tarafından kazanıldığı
yazar. Oysa yenenler, yenilenler,
ölenler veya yaralananlar **"meçhul
asker"** unvanı verilen yüz binlerdir.

"Gölgedekiler" adını taşıyan
belgesel dizi, tarihin **"gölgede"**
kalmış **"meçhul asker"**lerini
sahneye çıkarıyor.
Amacımız, tarihimizi
"Gölgedekiler"le aydınlatmak.

Gölgedekiler'in beşinci bölümü olan
"Kızıl Tepeli Kalpak" belgeseli,
Mustafa Kemal'in 1920 yılında
kurdurduğu **Türkiye Komünist
Partisi**'nin kutsal bir sır gibi saklanan
öyküsünü gün ışığına çıkarıyor.
TKP'nin öyküsü anlatılırken, sosyalist
mücadelenin yükselişine, **Mustafa
Suphi**'lere ve **Yeşil Ordu**'ya değiniliyor.

AD Kitapçılık-Milliyet Yayınları,
"Kızıl Tepeli Kalpak" adlı CD-ROM/
kitapla, Kurtuluş Savaşı'nın çok kritik
bir döneminde, tamamen taktik
nedenlerle girilen bu son derece
ilginç deneyimi ve Türk solunun
yüz yıllık müthiş macerasını
gözler önüne seriyor.

KIZIL TEPELİ KALPAK

Milliyet

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

9 789753 130233